

شخصیت زن

مسلمان

در ابعاد عبادی، تربیتی، خانوادگی و اجتماعی

گزیده‌ای از

کتاب شخصیة المرأة المسلمة

كما يصوغها الاسلام في الكتاب والسنة

مؤلف:

دکتر محمدعلی هاشمی

مترجم:

محمد صالح سعیدی

سرشناسه	Hashimi Muhammad Ali، هاشمی محمد علی،
عنوان قراردادی	شخصیة المرأة المسلمة كما يسوغها الإسلام في الكتاب و السنه.
عنوان و نام پدید آورنده	فارسی: شخصیت زن از دیدگاه اسلام. گزیده‌ای از کتاب شخصیة المرأة المسلمة كما... / تألیف محمد علی هاشمی؛ مترجم محمد صالح سعیدی
مشخصات نشر	سندج، مدارا، ۱۳۸۸
مشخصات ظاهری	۳۳۶ص
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ۳۳۶-۳۳۴، همچنین به صورت زیرنویس
موضوع	زنان، در اسلام، زنان مسلمان، زنان در قرآن، زنان (همسر) - جنبه‌های مذهبی - اسلام
شناسه افزوده	سعیدی، محمد صالح، ۱۳۱۷، مترجم
رده بندی کنگره	۳۰۴۱۱۳۸۸ ش ۲۳ / ۱۷۲ / ۲۳۰ Bp
رده بندی دیوی	۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی	۱۹۷۳۸۳۰

شناسنامه کتاب

نام کتاب	شخصیت زن از دیدگاه اسلام
تألیف	دکتر محمد علی هاشمی
ترجمه	محمد صالح سعیدی
ناشر	مدارا
تیراژ	۲۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	اول ۱۳۸۹
حروفچینی	آشنا «سندج»
قیمت	۵۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۹۰۸۰۵-۵-۰

مرکز پخش:

سندج، پاساژ عزتی، پخش کتاب امام غزالی
تلفکس: ۰۸۷۱ - ۲۲۵۶۱۰۰

مق چاپ برای مترجم محفوظ است.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه مترجم	۱۱
پیش‌گفتار مؤلف	۱۶
بخش اول - زن در رابطه با پروردگار خویش	
۱- پایبند بودن به اجرای اوامر خدا	۲۴
۲- برگزاری نمازهای پنجگانه در سبوق	۲۶
۳- برگزاری نماز به صورت جماعت	۲۸
۴- حاضر شدن برای برگزاری نماز عید فطر و قربان	۳۱
۵- برگزار نمودن سنت‌های رواتب نمازهای مفروضه	۳۲
۶- برگزار نمودن نماز به صورت صحیح و کامل	۳۴
۷- پرداختن زکات اموال خود	۳۵
۸- گرفتن روزه ماه رمضان و پرداختن به عبادت در شبهای آن	۳۶
۹- گرفتن روزه مستحب در سایر ماههای سال	۳۹
۱۰- انجام مناسک حج و عمره	۴۰
۱۱- فرمانبرداری از اوامر پروردگار	۴۱
۱۲- پرهیز از خلوت با مرد بیگانه	۴۳
۱۳- خود را مکلف دانستن به رعایت حجاب شرعی	۴۴
۱۴- اجتناب از اختلاط مطلق	۴۶
۱۵- خودداری از دست دادن با نامحرم	۴۹
۱۶- اقدام نکردن به مسافرت طولانی و پرمشقت جز با محرم	۵۰
۱۷- راضی بودن به قضا و قدر خداوند	۵۱
۱۸- پرداختن به توبه و استغفار	۵۳
۱۹- احساس مسؤولیت در برابر افراد خانواده	۵۴
۲۰- انجام دادن هر کاری به خاطر رضای خدا	۵۵

۵۷	 ۲۱- نمونه عبودیت و بندگی برای خدا
۵۸	 ۲۲- حمایت و پشتیبانی از دین خدا
۶۳	 ۲۳- افتخار به شخصیت اسلامی و دین برحق خود
۶۵	 ۲۴- اشاره مختصری به موقعیت زن قبل از اسلام
۶۹	 ۲۵- دوستی و محبتی که فقط به خاطر رضای خدا باشد
۷۱	 ۲۶- انجام وظیفه امر به معروف و نهی از منکر
۷۴	 ۲۷- پرداختن به تلاوت قرآن
-	بخش دوم - زن مسلمان در رابطه با جسم، عقل و روح خود
۷۸	 پیش گفتار
-	الف - در رابطه با بُعد جسمی
۸۰	 ۱- پرهیز از پر خوری
۸۲	 ۲- پرداختن به ورزش و فعالیت های بدنی
۸۲	 ۳- اهتمام به نظافت بدن و لباس
۸۴	 ۴- اهتمام به نظافت و بهداشت دهان و دندان
۸۶	 ۵- رعایت تمیزی و اصلاح مشروع موی سر
۸۷	 ۶- اجتناب از افراط و تفریط در لباس و آراستگی
۹۱	 ۷- پرهیز از بی حجابی و مدگرایی
-	ب - در رابطه با بُعد عقلی
۹۳	 ۱- توجه و عنایت به عقل و اندیشه
۹۶	 ۲- نخستین علمی که آموختن آن لازم است
۹۷	 ۳- نیوغ زن مسلمان، در کسب علم و دانش
۱۰۰	 ۴- تنفر و بیزاری زن مسلمان از خرافات
۱۰۱	 ۵- زن مسلمان از مطالعه دست نمی کشد
-	ج - در رابطه با بُعد روحی و روانی

- ۱- خود را ملزم ساختن به انجام عبادت و تزکیه نفس ۱۰۲
- ۲- کوشش در جهت انتخاب رفیق نیکوکار و همشین با ایمان ۱۰۴
- ۳- خواندن دعاها و ماثوره در اوقات مناسب ۱۰۷

بخش سوم - زن مسلمان، در رابطه با پدر و مادر خود

- ۱- نیکی کردن در حق پدر و مادر و فدردانی از آنان ۱۱۰
- ۲- احترام پدر و مادر لازم است اگرچه مسلمان نباشند ۱۱۴
- ۳- نیکی و خوش رفتاری در حق مادر، مقدم بر پدر می باشد ۱۱۵
- ۴- انتخاب راههای مناسب برای نیکی کردن در حق پدر و مادر ۱۱۹

بخش چهارم - زن مسلمان در رابطه با شوهر خود

- ۱- ازدواج و تشکیل زندگی زناشویی از دیدگاه اسلام ۱۲۲
- ۲- حق انتخاب شوهر ۱۲۳
- ۳- وظیفه زن نسبت به شوهر ۱۲۷
- ۴- رعایت احترام و اکرام نسبت به مادر و وابستگان شوهر خود ۱۳۴
- ۵- عشق ورزیدن به شوهر خود و آرزوی خوشبختی او ۱۳۶
- ۶- حفظ اسرار شوهر ۱۳۹
- ۷- همکاری با شوهر در نظریات و امور خانوادگی ۱۴۱
- ۸- حمایت از شوهر خود در جهت طاعت و انفاق در راه خدا ۱۴۳
- ۹- جای گرفتن در دل شوهر خود با گفتار و کردار نیک ۱۴۴
- ۱۰- خود را آراستن برای شوهر خود ۱۴۵
- ۱۱- شیوهی روبه رو شدن زن با شوهر خود ۱۴۶
- ۱۲- برخورد زن به هنگام شادی و اندوه شوهر ۱۴۷
- ۱۳- رفتار زن مسلمان در برابر نامحرم ۱۴۹
- ۱۴- خودداری از بیان زیبایی و اوصاف جسمی زن دیگر برای شوهر خود ۱۴۹

- ۱۵۰ ۱۵- فراهم نمودن آسایش و آرامش خاطر شوهر
- ۱۵۲ ۱۶- گذشت و بردباری
- ۱۵۲ ۱۷- شخصیت زن مسلمان
- ۱۵۴ ۱۸- موفق‌ترین زن از دیدگاه اسلام

بخش پنجم - زن مسلمان، در رابطه با فرزندانش

- ۱۵۸ ۱- مسئولیت پدر و مادر در قبال فرزندان
- ۱۶۱ ۲- به کار گرفتن بهترین روش برای تربیت فرزندان
- ۱۶۲ ۳- ابراز محبت و مهرورزی نسبت به فرزندان
- ۱۶۵ ۴- برقراری مساوات و عدالت میان فرزندان
- ۱۶۶ ۵- رعایت محبت و دلسوزی یکسان میان پسر و دختر
- ۱۶۸ ۶- خودداری از نفرین و دعای بد فرزندان
- ۱۶۹ ۷- والدین هوشیار مراقب چیزی هستند که در سکون فرزند مؤثر باشد
- ۱۷۱ ۸- مادر، مکارم اخلاقی را در دل و درون فرزندان خود می‌نشاند

بخش ششم - زن مسلمان، در رابطه با عروس و داماد

- الف - رابطه مادر شوهر با عروس خود
- ۱۷۴ ۱- عروس را همچون دختر خود دانستن
- ۱۷۵ ۲- ارزیابی شخصیت عروس به وسیله مادر شوهر
- ۱۷۷ ۳- شیوه دخالت مادر در زندگی عروس و داماد
- ۱۷۸ ۴- رفتار مادر شوهر با عروس خویش
- ۱۷۹ ۵- داوری مادر شوهر در مورد عروس خود
- ب - رابطه مادر دختر با داماد خود
- ۱۸۱ ۱- دیدگاه مادر، جهت انتخاب داماد
- ۱۸۲ ۲- رفتار مادر دختر با داماد خود

- ۳- توصیه‌های مادر به دختر برای زندگی زناشویی مطلوب ۱۸۲
- ۴- جهت‌گیری مادر هنگام اختلاف دختر و داماد ۱۸۳
- ۵- وظیفه مادر هنگام بروز اختلاف میان دختر و داماد ۱۸۵

بخش هفتم - در رابطه با رفتار زن با خویشاوندان و وابستگان خود -

- ۱- برقراری صله ارحام از دیدگاه اسلام ۱۸۸
- ۲- به جای آوردن صله ارحام برحسب ارشاد اسلام ۱۹۲
- ۳- روش‌های مختلف برقراری صله ارحام ۱۹۳
- ۴- مسلمان صله ارحام را بجا می‌آورد، اگرچه نسبت به او انجام نگیرد ۱۹۴

بخش هشتم - زن مسلمان در رابطه با همسایگانش -

- ۱- رفتار با همسایگان مطابق توصیه‌های اسلام ۱۹۸
- ۲- مسلمان آنچه را برای خود دوست دارد، برای همسایگان دوست می‌دارد ۲۰۰
- ۳- نیکوکاری با همسایگان هرچند غیرمسلمان باشند ۲۰۲
- ۴- مقدم شمردن همسایگان خویشاوند خود در احسان و نیکوکاری ۲۰۳
- ۵- مسلمان درستکار بهترین همسایه است ۲۰۴
- ۶- همسایه بد و آزاردهنده، از نعمت ایمان به دور است ۲۰۶
- ۷- همسایه بد و آزاردهنده، اعمال نیکش پوچ و بی‌بهره است ۲۰۷
- ۸- کوتاهی نکردن در احترام گذاردن و نیکی نسبت به همسایگان ۲۰۹
- ۹- بردباری در برابر آزار و اهانت‌های همسایگان ۲۱۱

بخش نهم - زن مسلمان در رابطه با خواهران و دوستان نوعی خود -

- ۱- دوست داشتن دیگر زنان مسلمان به خاطر رضای خدا ۲۱۴
- ۲- منزلت زنانی که فقط به خاطر رضای خدا همدیگر را دوست می‌دارند ۲۱۵
- ۳- تأثیر محبت به خاطر رضای خدا، در زندگی مسلمانان ۲۱۷

- ۴- خودداری از کینه و قطع رابطه با همکیشان خود ۲۱۹
- ۵- داشتن عفو و گذشت نسبت به دیگران ۲۲۲
- ۶- روبه‌رو شدن با دیگران با تبسم و گشاده‌رویی ۲۲۳
- ۷- پند و اندرز دادن خواهران مؤمنه ۲۲۵
- ۸- وفاداری و خوشرفتاری نسبت به دوستان و وابستگان والدین خود ۲۲۶
- ۹- پرهیز از غیبت و عیب‌جویی از دیگران ۲۲۹
- ۱۰- اجتناب از جدال و شوخی آزاردهنده و از خلاف وعده ۲۳۱
- ۱۱- سخاوتمندی و مهمان‌نوازی نسبت به خواهران و دوستان ۲۳۲
- ۱۲- دعای خیر برای دیگر خواهران و برادران دینی در غیاب آنان ۲۳۴

بخش دهم - زن مسلمان، در رابطه با جامعه

- ۱- نقش زن مسلمان در پیشرفت جامعه ۲۳۸
- ۲- صداقت و درستکاری و پرهیز از شهادت دروغ ۲۴۱
- ۳- ارشاد و هدایت زنان ناآگاه ۲۴۳
- ۴- خودداری از خیانت و فریبکاری ۲۴۶
- ۵- پرهیز از عهدشکنی و خلاف وعده ۲۴۹
- ۶- دوری جستن از نفاق، دورویی و ریاکاری ۲۵۱
- ۷- رعایت حیا و شرم و نتایج آن ۲۵۳
- ۸- داشتن عزت نفس و خودداری از دست تکذبی ۲۵۴
- ۹- دخالت نکردن در امور دیگران ۲۵۶
- ۱۰- اجتناب از ریا، تظاهر، خودنمایی و تفاخر ۲۵۷
- ۱۱- رعایت عدالت در حکم و داوری و خودداری از ظلم و ستم ۲۶۲
- ۱۲- عدم خوشحالی به بلا و مصیبت دیگران ۲۶۵
- ۱۳- نداشتن سوءظن نسبت به همکیشان خود ۲۶۶
- ۱۴- نگه داشتن زبان از غیبت و عیب‌جویی دیگران ۲۶۹
- ۱۵- اجتناب از دشنام دادن و گفتار نفرت‌انگیز ۲۷۱

- ۱۶- خوشرفتاری با دیگران و خودداری از استهزاء ۲۷۳
- ۱۷- مروت و دلسوزی نسبت به دیگران ۲۷۵
- ۱۸- خواهان نفع رساندن به مسلمانان و دفع ضرر از آنان ۲۷۷
- ۱۹- پرهیز از حسدورزی و ظاهرنمایی ۲۷۹
- ۲۰- انس و الفت گرفتن با دیگران ۲۸۱
- ۲۱- امانت داری و حفظ اسرار خود و دیگران ۲۸۴
- ۲۲- فروتنی و پرهیز از خودخواهی ۲۸۶
- ۲۳- رعایت حد اعتدال در پوشیدن لباس و سایر امور ۲۸۹
- ۲۴- معطوف ساختن همت به امور ضروری خویش و دیگران ۲۹۱
- ۲۵- ادای احترام و پذیرایی از مهمان ۲۹۳
- ۲۶- پرداختن به خوردن و نوشیدن مطابق ادب و تربیت اسلامی ۲۹۶
- ۲۷- خود را ملزم ساختن به سلام کردن ۳۰۰
- ۲۸- شیوه‌ی وارد شدن به خانه دیگران ۳۰۳
- ۲۹- نشستن در مجالس و محافل مطابق ادب اسلامی ۳۰۷
- ۳۰- احترام و ارج نهادن به بزرگان و صاحبان فضل و دانش ۳۱۰
- ۳۱- شیوه خیمازه کشیدن و عطسه کردن مسلمان ۳۱۱
- ۳۲- انتخاب کاری که شایسته شأن زن و مناسب موقعیت اوست ۳۱۴
- ۳۳- وظیفه امر به معروف و نهی از منکر ۳۱۸
- ۳۴- معاشرت با زنان صادق و نیکوکار ۳۲۲
- ۳۵- عیادت از بیماران و تأثیر آن ۳۲۶
- ۳۶- گریستن بر میت مطابق ادب و دستور اسلامی ۳۲۸
- ۳۷- یادآوری: ۳۳۰
- ۳۸- شرکت زن در تشییع جنازه ۳۳۲
- منابع مورد استفاده مؤلف در تألیف این اثر ۳۳۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه مترجم

بدیهی است که موضوع زن در واقع موضوعی بس وسیع و دامنه‌دار است و در این باب دانشمندان و نویسندگان زیادی در طول تاریخ هر یک براساس افکار و عقاید و از دیدگاههای متفاوت، به تناسب اطلاعات و دست‌آوردهای خویش در سطح گسترده‌ای قلم‌فرسایی نموده و در رابطه با سیر تحول زندگی زن در میان ملت‌ها و اقوام مختلف جوامع بشری مطالب متنوع و متعددی نگاشته و اکثراً این واقعیت را پذیرفته‌اند که بعد از ظهور اسلام و گشودن دروازه‌های شرق بر روی غریبان، زن جان تازه و مقام و منزلت ویژه‌ای یافت، به طوری که اسلام او را از پرتگاه خفت و پستی، تحقیر و فشار روحی، تبعیض و بی‌عدالتی و به طور کلی از محرومیت آزادی عمل و به دور ماندن از مسایل اجتماعی و مردمی رها نمود و تحت مصداق مفهوم «یا أيها الناس» در کنار مرد مورد خطاب قرار داد و به عنوان دو نیمه از یک پیکر و دو قشر مکمل یکدیگر و تشکیل‌دهنده جامعه معرفی کرد.

بنابراین، زن در پرتو اسلام از قید و بندها و از سختی و زحمت جانکاه دوره جاهلیت خارج شد و همچون مرد دارای استقلال فکری و عملی گردید، به گونه‌ای که مطابق ذوق و سلیقه سلیم و ابتکار و فعالیت مشروع، در کلیه مسایل شخصی، آزادی عمل یافت، همچنین در تملک و تصرف اموال اختصاصی، انتخاب شوهر، تشکیل خانواده و زندگی مشترک زناشویی صاحب‌نظر و دارای اختیار گردید و در امور عبادی و تکالیف شرعی با مرد مساوی شد، مگر در موارد استثنایی که هر کدام از آنان از لحاظ جسمی و روحی برای آن خلق شده‌اند. در قرآن کریم به نیکوترین و مناسبترین پاره‌ای از اعمال و رسالت

مشترک آنان در آیات متعددی اشاره شده است، از آن جمله می‌فرماید:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْتُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^۱:

«مردان و زنان مؤمن، برخی دوستان و یاوران برخی دیگرند، همدیگر را به کارهای نیک فرا می‌خوانند و از کارهای بد باز می‌دارند، نماز را چنانکه باید برگزار می‌کنند، زکات را می‌پردازند و از خدا و پیامبرش فرمان‌برداری می‌کنند، ایشان کسانی‌اند که خداوند به زودی مشمول رحمت خود می‌گرداند، که خدا توانا و حکیم است».

در این صورت جای تعجب نیست که زن در همان ابتدای ظهور اسلام، به آن جایگاه عالی و مقام و منزلت بلند انسانی که رسید، به خود می‌بالید و به آن افتخار می‌کرد، مقام و منزلتی که در هیچ یک از ملت‌های دیگر قبل از اسلام به آن نرسیده بود، زیرا این اسلام بود که برای اولین بار زن را در کنار مرد قرار داد و حقوق و مزایای انسانی او را رسماً اعلام نمود و در کرامت و عزت انسانی، در تربیت و تهذیب اخلاقی و در انجام تکالیف شرعی با مرد مساوی گرداند، همچنین در امور معاشرتی و معاملاتی، شرکت در امر به معروف و نهی از منکر، آزادی عمل و بیان نظریات اجتماعی را به او عطا نمود، در تصمیم‌گیری جهت ازدواج و انتخاب شریک زندگی مخیر کرد و به طور کلی به مفاد: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ...»^۲ مردان و زنان را چه در برابر خود و چه در برابر دیگر افراد جامعه مسؤول گردانید. بنابراین در حالی که زن در طول تاریخ در میان اکثر ملت‌های دنیا پیوسته تحت حکم و فرمان قرار گرفته بود، اسلام او را به صورت زنِ امر و حاکم در آورد و در رابطه با اهلست و شایستگی در انجام

۱. سوره توبه، آیه ۷۱

۲. حدیث نسبتاً طولانی است، به فتح الباری بر صحیح بخاری جلد ۳، حدیث ۸۹۳ مراجعه شود.

بسیاری از امور دینی و دنیوی و فعالیت برای آخرت با مردان مساوی ساخت و هر دوی آنان را در پیشگاه خدای متعال مستحق رحمت و بخشش دانست، چنانکه می‌فرماید: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَائِنِينَ وَالْقَائِنَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾^۱:

«مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان بالیمان، و مردان و زنان عبادت پیشه، و مردان و زنان راستگو، و مردان و زنان شکیبا، و مردان و زنان فروتن، و مردان و زنان صدقه‌دهنده، و مردان و زنان روزه‌دار، و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خدا را فراوان یاد می‌کنند، خدا برای (همه) آنان آمرزش و پاداشی بس بزرگ فراهم ساخته است.»

از جهت دیگر، یکی از نشانه‌های دال بر حکمت و عظمت خداوند در خلقت انسان به صورت مرد و زن، این است تا اینکه علاوه بر ایجاد امنیت و آرامش نفسی و قلبی و روحی و روانی در کنار هم، هر یک از ایشان به تناسب سرشت و فطرت، و توان جسمی و روحی خویش در ساختار جامعه الهی و انسانی، عهده‌دار رسالتی گردند، بدیهی است که در این راستا اجرات می‌توان گفت: که رسالت زن از رسالت مرد، بس سنگین‌تر و سازنده‌تر است، زیرا بر کسی پوشیده نیست که این زن است که با وجود مشغلتها و کارهای متعدد طاقت‌فرسای خانه و خانه‌داری و امور مربوط به زناشویی، به عنوان مادری انسان‌ساز، مکارم اخلاقی و اجتماعی را در دل و درون فرزندان می‌نشاند، مکارمی همچون ترسیم و تفهیم مبادی اعتقادی، صبر و شکیبایی، قناعت و بخشندگی، راه و روش معاشرت و دوستی، نیکی در حق والدین، به جا آوردن صله‌ارحام، وفا به عهد، احترام و اکرام گذاردن به بزرگترها، مهر و محبت ورزیدن به کوچکترها، کمک

کردن به ضَعْفًا، کوشیدن برای رفع نیازهای نیازمندان، رعایت عدالت در داوری و فرمان، همچنین بسیار دیگری از سجایای ستوده و اخلاق پسندیده.

از این رو، شکی نیست که زنِ مسلمان آگاه و نیک‌اندیش به واسطهٔ سپری نمودن بیشتر اوقات خود با فرزندان، به خوبی می‌داند که چگونه در دل و درون آنان راه یابد و این اصول دینی و مکارم اخلاقی و سجایای انانسان را در وجودشان جای دهد و برای این کار، بهترین و برجسته‌ترین راه و روشها را به کار گیرد و در اثر برنامه‌ریزی درست و حساب شده و به صورت گام به گام میوه‌های رسیده را به بار بیاورد و تحویل جامعه دهد، در این رابطه حافظ ابراهیم شاعر عرب زبان می‌گوید:

الْأُمُّ مَدْرَسَةٌ إِذَا غَضِدَتْهَا أَعَدَّتْ شَعْبًا طَيِّبَ الْأَعْرَاقِ
الْأُمُّ أَسَاتِذُ الْأَسَائِدَةِ الْأَلْفِ شَقَلَتْ مَأْتَرُهُمْ مَدَى الْأَفَاقِ

: مادر به منزلهٔ مدرسه‌ای است که هرگاه او را نیکو بسازی و مهیا (ی تربیت) نمایی، یک ملت پاک نهاد و اصیل را ساخته‌ای.

مادر نخستین استادِ استادانی است که کارهای افتخارآمیزِ آنان، سراسر جهان را در برگرفته است.

بنابراین، زن موجود شریف و آینده‌سازی است که در تربیت نسلهای متعدد هوشمند و آینده‌ساز جامعه، در ساختن قهرمانان میادین مختلف پرورش افراد آگاه و افتخارآمیز، نقش به سزایی را ایفا می‌کند، و به همین سبب است که در عصر حاضر، گفته‌ها و اظهارنظرهای فراوانی دربارهٔ مجسم نمودن نقش زن در موفقیت و سرفرازی شوهر و فرزندان جامعه، در طول فعالیتها و تحمل رنجها و زحمتهای روزمرهٔ او ارائه شده است. از آن جمله می‌گویند: «در بررسی و بازرسی هر کاری، نخست نقش زن را در آن بجوی». همچنین گویند: «پشت هر کار بزرگ و عظیمی، نقش زن نهفته است». و بالأخره می‌گویند: «زنی که با دست راستش گهواره را می‌چنانند، با دست چپش نیز جهان را به حرکت در می‌آورد».

خوشبختانه در کتابی که پیش روی دارید، تمام اینگونه مسایل مربوط به شخصیت زن در طول تاریخ و نقش او را در ابعاد مختلف عبادی، خانوادگی، خویشاوندی نسبی و سببی و به طور کلی انسانی و اجتماعی در بر گرفته است و مؤلف عالی قدر آنها را با استناد به آیات قرآنی و احادیث نبوی و آداب سلف صالح در ده بخش به طور مفصل و به صورت محققانه، بررسی و طبقه‌بندی نموده و به شکل بسیار ماهرانه و استادانه‌ای توأم با رعایت اولویت، تدوین نموده و به رشته تحریر در آورده است، خوانندگان محترم در خلال مطالعه بخشهای ده‌گانه، به نکات تازه و مطالب بسیار ارزنده و آموزنده‌ای آشنا خواهند شد.

خدای رحمان و رحیم را سپاسگزارم که این توفیق را به حقیر عنایت فرمود تا آن را به زبان ساده فارسی برگردانم و در اختیار همگان قرار دهم.

إِنَّهُ خَيْرٌ مَعِينٍ وَ عَلَيْهِ التَّكْلَانِ

محمد صالح سعیدی ۱۳۸۱/۲/۲ شمسی.

پیش گفتار مؤلف:

الحمد لله حمداً كثيراً مباركاً فيه، كما ينبغى لجلال وجهه و عظيم سلطانه و الصلاة و السلام على سيدنا محمد أشرف الأنبياء والمرسلين و من أرسله الله حياة و رحمة للعالمين.

اما بعد، یکی از مهم ترین و شیرین ترین آرزوهایم که مدت طولانی ذهن و فکر مرا به خود مشغول می ساخت این بود که کتابی راجع به زن مسلمان تألیف و به رشته تحریر درآورم. اما اسباب و عواملی تحقق این آرزوی دیرینه، برایم میسر و امکان پذیر نبود، به خاطر اینکه مشاغل عذیده و مسائل و موانع مختلفی زندگی مرا به خود مشغول ساخت و موقتاً از این مهم بازداشت، در حالی که دل و فکرم به شدت به آن بسته بود و پیوسته درصدد تألیف چنان کتابی بودم که شخصیت زن آزاده مسلمان را نمایان سازد، زن مسلمان و آگاهی که به وسیله تعالیم دینی خود، هدایت یافته و روشنی بخش می باشد و بسیار هوشیار و آگاه به دین و مطیع و فرمانبر دستورات آن است، حدود و مقررات آن را رعایت می کند.

بالآخره چند سالی گذشت، من همچنان در طغیان مشاغل و درگیر با مسائل و موانع متعدد زندگی بودم، در حالی که روز به روز رغبت و علاقه ام به این موضوع شدیدتر می شد و برای به اجرا در آوردن آن، دقیقه شماری می کردم، به خاطر اینکه چنین امری برای من بسیار مهم و ارزشمند بود، اما همچنان که گفته شد در اثر موانعی قادر به انجام دادن و رسیدن به نتایج ثمربخش آن نبودم، نتایجی که زندگی زن مسلمان را آن طوری که خداوند خواسته است روشن و نورانی سازد، شخصیتش را متجلی و آشکار نماید و مقام و منزلت عالی او را که خداوند برای رسیدن به آن اراده فرموده است بشناساند و به دیگران معرفی

گرداند. سرانجام خدای رحمان و رحیم مرا مورد لطف و عنایت خویش قرار داد و در سال ۱۴۱۵ ه. مطابق ۱۹۹۴م. موفق به تألیف آن شدم.

آری، بیشتر انگیزه اهتمام من به آشکار و روشن نمودن شخصیت زن مسلمان این بود که می‌دیدم در زندگی زنِ معاصر، از یک جهت تناقضات و مبالغات زیادی و از جهت دیگر افراط و تفریط بی‌حد و حسابی وجود دارد، به این شکل که گاهی مشاهده می‌شد که زن مسلمان با وجود اینکه متقی و نیکوکار است و شعایر دینی خود را انجام می‌دهد، اما از جهت دیگر نسبت به نظافتِ دهان و دندان و بدن و لباس خود کوتاهی می‌ورزد و توجهی به بوی بد و نامطلوبی که از دهان و بدنش برمی‌خیزد نمی‌کند! و یا برعکس دیده می‌شود که او به صحت و سلامت و پاکی و نظافت بدن و لباس خود اهمیت می‌دهد، اما نسبت به عبادت و اقدام به شعایر دینی سهل‌انگار می‌باشد. یا اینکه مشاهده می‌شود که او در انجام دادن عبادت و شعایر آن جدی است، اما تصور و نگرش درست و صحیحی درباره اسلام و برنامه کلی و کامل آن راجع به هستی و زندگی انسان ندارد!! و یا به ظاهر جزو زنانِ متدین به نظر می‌رسد، اما در مجالس و گردهماییهای زنانه، زبان خود را از سخن‌چینی، عیب‌جویی، غیبت و دورانی نکه نمی‌دارد! و یا او زنی متدین و هوشیار است، اما در معاشرت و همزیستی با دوستان و همسایگان خود، اخلاص، بدرفتار و ناسازگار است! یا اینکه از یک طرف با افراد بیگانه و غیرخودی دارای معاشرت خوبی است، ولی از طرف دیگر در حق والدین خود کوتاهی می‌ورزد و اکرام و احترام آنان را نمی‌گذارد و یا در حق پدر و مادرش خوب و نیک رفتار است، اما نسبت به ادای حق شوهرش کوتاهی می‌کند و همچنین در رابطه با رعایت آداب شوهرداری سهل‌انگار است، به عنوان نمونه، دیده می‌شود که به هنگام دید و بازدیدها و در اجتماع زنانه با بهترین لباس و وسایل آرایش خود را می‌آراید، اما در پیش شوهرش سهل‌انگاری می‌ورزد و به نظافت و خودآرایی شکل و لباس خویش نمی‌پردازد و یا از این جهت به شوهر خود توجه می‌کند اما نسبت به پدر و مادر شوهرش اعتنا نمی‌کند و او را بر نیکی

و تقوا و به انجام اعمال نیک و خداپسندانه تشویق و دلگرم نمی‌نماید. یا مشاهده می‌شود که نسبت به حقوق و خواسته‌های شوهرش توجه می‌کند، اما در حق فرزندان و تربیت صحیح آنان، همچنین نسبت به تکوین شخصیت و مراعات حالات روحی و روانی و به موقعیت سن و سال آنان غافل می‌باشد و بر محیط خانه و فضای زندگی ایشان تسلط و نقش و موفقیت کامل و ایده‌آلی ندارد.

یا ممکن است زن مسلمان تمام این موارد را انجام دهد، ولی در رابطه با انجام صلوة رحم کوتاهی ورزد، یا اینکه صلوة رحم را به جای می‌آورد، اما برای ادای نماز به جماعت سهل‌انگار است و در آن شرکت نمی‌کند و از شأن و موقعیت ویژه آن غافل و روی گردان می‌باشد. همچنین به امر و خواسته مشروع مردان و زنان مسلمان اهمیت نمی‌دهد، یا به اینگونه امور خاص و عام توجه می‌کند، اما نسبت به مطالعه مستمر و افزودن علم و آگاهی خویش سهل‌انگار و کم‌مبالات است، یا اینکه دیده می‌شود که اهل مطالعه است و بر علم و آگاهی خود می‌افزاید، اما راجع به اوضاع و احوال خانه و فرزندان و شوهر خود غافل و بی‌توجه می‌باشد!

بنابراین، به حقیقت مایه بسی تعجب و شگفتی است که از جانب زنان مسلمانی که تشنه کمک به فرهنگ اسلامی و خواهان توسعه آن می‌باشند، چنین تناقضاتی و یا بعضی از آنها رخ می‌دهد، زیرا شکی نیست که اینگونه تناقضات و افراط و تفریطها، موجب عقب ماندگی نسل هوشیار و با فرهنگ و باعث ضرر و زیان رساندن به آنان می‌گردد، چون در واقع چنین کاری نوعی غفلت و یا احیاناً نشانه کم‌مبالاتی و یا عدم آگاهی و احاطه نداشتن به اندیشه برقراری تعادل و توازن می‌باشد، تعادل و توازن که اسلام به خاطر اجتناب از بروز تناقضات و جلوگیری از افراط و تفریط، برای انسان و زندگی مسالمت‌آمیز و هستی پرافتخار انسان در نظر گرفته است به گونه‌ای که در این زندگی، حق هر چیزی رعایت شده است و هیچ جنبه‌ای از آن فدای جنبه دیگری نشده است.

بدیهی است که نصوص صحیح بسیاری در قرآن و سنت نبوی وارد شده‌اند که در واقع بیان کننده نمونه سلوک و رفتاری هستند که لازم است زن مسلمان آنها را در رابطه با پروردگار خود، درباره تکوین شخصیت خویش، همچنین در ارتباط با سایر زنان نزدیک و دور و نسبت به معاشرت اجتماعی خصوصی و عمومی بکار گیرد. شکی نیست کسی که اینگونه نصوص قرآن و سنت نبوی را مورد تحقیق و بررسی قرار می‌دهد، از فزونی و شمولیت آنها بر زندگی هر مرد و زنی اعم از کوچک و بزرگ متعجب و شگفت‌زده می‌شود، به‌طوری که مقام و منزلت خشک و پژمرده آنان را تبدیل به زندگی پیشرفته و رشدیافته می‌کند و ایشان را به سوی زندگی متعادل و متوازن پایدار سوق می‌دهد به نحوی که در دنیا سعادت و پیروزی و افتخار و سربلندی را برای آنان تضمین می‌کند و در آخرت نیز فوز و کامیابی عظیمی نصیب ایشان می‌گردد.

از این‌رو، آنچه که مرا نسبت به زن معاصر متسبب به اسلام متعجب و متحیر گردانیده این است که می‌بینم او از سطوح بالا و روشنی که خداوند برای زن اراده فرموده است که در آن قرار گیرد، عقب‌مانده و دور گردیده است و تنها چیزی که می‌تواند او را از این عقب‌ماندگی به آن سطح عالی برساند این است که باید مجدداً به شخصیت اصلی که نصوص قرآنی و سنت پاک نبوی برایش بیان و مقرر فرموده است برگردد و آن را به خوبی بشناسد و به شدت به آن بچسبد تا به وسیله مشاعر و افکارش و به واسطه اراده و تصرفاتش همچنین در اثر سلوک و معاشرت‌های نیکش، به عنوان زنی مرقی و پیشرفته و نجیب و عقیفه معرفی و متمایز گردد، از این‌رو، باید بازگشت به شخصیت خویش را یک امر واجب دینی بداند و با تمام قدرت و توانایی به آن متمسک شود.

شکی نیست که رسیدن زن به چنان سطح عالی و مرقی، در زندگی انسان و به طور کلی در ساختن نسلی سالم و ایده‌آل امری بسیار مهم و ارزشمند است، به خاطر اینکه زن در تربیت فرزندان و پرورش نسلی قهرمان و در نشان دادن فضایل اخلاقی و اجتماعی در وجود آنان، دارای نقش بسیار بزرگ و مؤثری می‌باشد.

همچنین زن در تثبیت ارزشهای انسانی و در شکوفایی و پررونق ساختن حیات و زندگانی به وسیله محبت و مهرورزی و نیکی و زیبایی، نقش به سزایی را ایفا می‌کند و از جهت دیگر در پُر کردن خانه و فضای خانواده از امن و امان، از صفا و صداقت، از آرامش و خشنودی و از استقرار و پایداری، بسیار مؤثر و کارساز می‌باشد.

بدیهی است که زن مسلمان تنها زنی است که در دنیای کنونی جهت تحقق بخشیدن و اشاعه و گسترش دادن تمام این ویژگیها برای زن معاصر رنج دیده و از پا افتاده، آماده می‌باشد و می‌تواند او را از درد و رنج مفرط فلسفه‌ماد دیگری و مرارت زندگی دوران جاهلیتی که جماعتی از زنان امروزی را از هدایت خداوند گریزان می‌سازد برهاند. البته تحقق این کار به وسیله آگاهی او به خویش و روی آوردنش به هستی‌های ذاتی و به سرچشمه‌های فکر و اندیشه پاک امکان‌پذیر می‌باشد آن هم در قالب‌ریزی اصیل شخصیت خویش آن‌گونه که خدا و رسول خدا به آن راضی و خشنود می‌باشند و خداوند نیز او را به وسیله آن از زنان دیگر عالم، ممتاز می‌سازد.

بنابراین برای متجلی ساختن تمام این مسائل و ویژگی‌ها، بر آن شدم که آن دسته از نصوص و عبارات صحیحی از قرآن و سنت رسول خدا را که تکوین شخصیت زن را بیان می‌کنند جمع‌آوری کنم و آنها را بر حسب ابواب و موضوعات ویژه، دسته‌بندی نمایم، سپس آنها را طبق طرح‌ریزی کامل و منظمی در رابطه با بررسی اوضاع و احوال زن به‌طور عام، به صورت زیر در چند بخش تدوین نمایم و به رشته تحریر درآورم:

- ۱- زن مسلمان در رابطه با پروردگار خود. ۲- زن مسلمان در رابطه با ظاهر و باطن خود. ۳- زن مسلمان در رابطه با پدر و مادرش. ۴- زن مسلمان در رابطه با شوهرش. ۵- زن مسلمان در رابطه با فرزندانش. ۶- زن مسلمان در رابطه با نزدیکان و خویشاوندان سببی‌اش. ۷- زن مسلمان در رابطه با خویشاوندان

نسبی‌اش. ۸- زن مسلمان در رابطه با همسایگانش. ۹- زن مسلمان در رابطه با خواهران دینی و دوستانش. ۱۰- زن مسلمان در رابطه با اجتماع و همشینه‌هایش. بی‌گمان در خلال تحقیق و بررسی این نصوص و عبارات، حقیقت بزرگی برای من آشکار و متجلی گردید که چه بسا در کنار آن می‌گذریم، در حالی که از آن غافل و ناآگاهیم، آن هم عبارت است از اینکه خداوند نسبت به زن دارای رحمت و عنایت بسیاری است، به خاطر اینکه او به وسیله اسلام از پرتگاه پستی و خواری، خفت و فشار روحی، تحقیر و زنده به گوری و تبعیت بی‌چون و چرای مطلق از مرد رهایی یافت و به بالاترین رتبه زنان محترمه و مکرمه رسید و از سختی و خستگی، از رنج و زحمت جانکاه و از تلاش مستمر برای تأمین امرار معاش مصون و بدور گردید، و اگر مال و ثروت شخصی می‌داشت در تصرف و تملک آن مستقل و صاحب اختیار تام گردید. همچنین اسلام و مقررات اسلامی زن را در کرامت انسانی و تکالیف شرعی با مرد مساوی ساخت، به این معنی که برای زن حقوق و واجباتی تعیین نموده همان‌طوری که برای مرد حقوق و واجباتی تعیین کرده است، به‌طور کلی زن و مرد در پیشگاه خدای عزوجل در ثواب و عقاب مساوی می‌باشند.

بنابراین، فضل و برکت و رحمت و عنایت اسلام تنها به نقل و رهایی زن از آن پرتگاه وحشتناک عقب‌ماندگی و ذلت و نابودی، و رساندنش به بالاترین پیشرفت و عزت انسانی، و به آسایش و امنیت مطلوب اسلامی، بسنده نکرده است، بلکه علاوه بر اینها نسبت به تکوین شخصیت کامل و همه‌جانبه او اعم از شخصیت فردی، خانوادگی و اجتماعی، توجه و عنایت قابل ملاحظه‌ای نموده است، تا آنجا که او را به صورت انسانی مرفعی و صاحب قدرت و شایسته تعیین نمودن جانشین خود رسانده است.

اگر پرسیده شود: چگونه اسلام شخصیت زن را ساخت و چگونه در این تکوین و ساختار، او را به چنان هدف و مقام عالی رساند به گونه‌ای که در طول تاریخ بشریت، بجز در دین اسلام، هیچ زنی به چنین هدف و مقامی نرسیده

است؟! پاسخ این پرسش‌ها را بعداً خوانندگان محترم در خلال مطالعه صفحات این کتاب به روشنی خواهند یافت.

در خاتمه از خدای متعال می‌خواهم که این عمل ناچیز حقیر را مورد رضایت خود قرار دهد و آن را به عنوان عملی خالص برای ذات اقدس خود و موجب استفاده دیگران بگرداند، همچنین از خدای رحمان و رحیم می‌خواهم که آن را در دنیا به عنوان نور و برکتی در زندگی‌ام و زاد و توشه آخرتم و شفیع و وسیله بخشودن گناهانم در روز حساب و کتابم قرار دهد. و خاشعانه می‌خواهم که درستی و به جایی و بصیرت و هوشمندی را در آن به حقیر الهام بفرماید تا از لغزش فکری و انحراف و گمراهی، از قصد و اراده نابه‌جا، از خشکی قلم و افراط در گفتار بی‌مورد، از قص و ضعف دلیل و برهان محفوظ و مصونم بگرداند، بمنّه و کرمه.

دکتر محمد علی هاشمی

۱۴۱۴/۷/۱۰ هـ.

۱۳۹۴/۱/۲ م.